

Finanční arbitr

Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město, Tel. +420 257 042 094,
ID datové schránky: qr9ab9x, e-mail: arbitr@finarbitr.cz, <https://www.finarbitr.cz>

Navrhovatel

Zástupce

Mgr. Miroslav Píštěk
advokát
IČO 746 67 785
náměstí Svobody 1404/1
785 01 Šternberk

Instituce

Rerum Finance, s.r.o.
IČO 032 10 235
Mezibranská 1579/4
110 00 Praha 1

Zástupce

Mgr. Jana Sedláková
advokát
IČO 744 24 416
Purkyňova 648/125
612 00 Brno

Č. j. FA/SR/SU/2018/2018 - 24

Praha 29. 10. 2019

N á l e z

Finanční arbitr příslušný k rozhodování sporů podle § 1 odst. 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi“), rozhodl v řízení zahájeném dne 19. 7. 2018 podle § 8 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi na návrh Navrhovatele proti Instituci, vedeném podle tohoto zákona a zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), o určení neplatnosti smlouvy o úvěru č. ■ ze dne 29. 7. 2016 a smlouvy o úvěru č. ■ ze dne 27. 1. 2017 a vydání bezdůvodného obohacení z nich ve výši 24.200 Kč, takto:

- I. **Instituce, Rerum Finance, s.r.o., IČO 03210235, se sídlem Mezibranská 1579/4, 110 00 Praha 1, je povinna navrhovateli, ■, zaplatit částku ve výši 26.780 Kč (slovy: dvacet šest tisíc sedm set osmdesát korun českých), a to do 3 dnů od právní moci nálezu.**
- II. **Návrh navrhovatele, ■, se ve zbývající části podle § 15 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi zamítá.**
- III. **Instituce, Rerum Finance, s.r.o., je povinna uhradit podle § 17a zákona o finančním arbitrovi sankci ve výši 15.000 Kč (slovy: patnáct tisíc korun českých), a to do patnácti dnů ode dne nabytí právní moci tohoto nálezu na účet Kanceláře finančního arbitra vedený u České národní banky, č. 19-3520001/0710, var. symbol 20182018, konst. symbol 558.**

Odůvodnění:

1 Předmět řízení před finančním arbitrem a zkoumání podmínek řízení

Navrhovatel se domáhá určení neplatnosti smluv o spotřebitelském úvěru, které s Institucí uzavřeli, a vydání bezdůvodného obohacení, protože Instituce před jejich uzavřením řádně neposoudila schopnost Navrhovatele splácet své závazky z těchto smluv, případně se domáhá určení neplatnosti ujednání o nákladech úvěrů z těchto smluv pro jejich zjevnou nepřiměřenost, a alternativně se domáhá úročení úvěru z jedné z uzavřených smluv diskontní sazbou platnou v době uzavření této smlouvy a určení neplatnosti ujednání o dalších platbách na tento úvěr, protože Instituce porušila svou informační povinnost, když v této smlouvě neuvedla předpoklady pro výpočet hodnoty roční procentní sazby nákladů, výši úrokové sazby, výši poplatku za prodloužení smlouvy, informaci o právu Navrhovatele

KΦA001076909

odstoupit od této smlouvy v zákonné lhůtě, o právu Navrhovatele předčasně splatit poskytnutý úvěr, o postupu v případě ukončení smluvního vztahu, o možnosti mimosoudního řešení sporů prostřednictvím finančního arbitra a o příslušném orgánu dozoru.

Finanční arbitr ze shromážděných podkladů zjistil, že Navrhovatel a Instituce uzavřeli

- a) dne 29. 7. 2016 smlouvu o spotřebitelském úvěru č. ■■■, kterou se Instituce zavázala poskytnout Navrhovateli úvěr ve výši 7.500 Kč a Navrhovatel se naproti tomu zavázal takto poskytnuté prostředky vrátit a zaplatit poplatek ve výši 2.100 Kč, to vše jedinou splátkou ve výši 9.600 Kč splatnou dne 28. 8. 2016 (dále jen „Smlouva o úvěru 1“);
- b) dne 27. 1. 2017 smlouvu o spotřebitelském úvěru č. ■■■, kterou se Instituce zavázala poskytnout Navrhovateli úvěr ve výši 7.000 Kč a naproti tomu Navrhovatel se zavázal takto poskytnuté prostředky vrátit a zaplatit poplatek ve výši 1.960 Kč, to vše jedinou splátkou ve výši 8.960 Kč splatnou dne 26. 2. 2017 (dále jen „Smlouva o úvěru 2“; Smlouva o úvěru 1 a Smlouva o úvěru 2 společně dále jen „Smlouvy o úvěru“).

Finanční arbitr považuje Navrhovatele za spotřebitele ve smyslu § 1 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi, protože nezjistil, že by Navrhovatel ve smluvních vztazích s Institucí nevystupoval jako fyzická osoba, která nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti, jak definují spotřebitele hmotněprávní předpisy.

Z veřejného výpisu z obchodního rejstříku finanční arbitr zjistil, že Instituce je obchodní společností, která byla držitelem živnostenského oprávnění s předmětem podnikání „Poskytování spotřebitelského úvěru“ s datem vzniku oprávnění 17. 7. 2014 a datem zániku oprávnění 2. 5. 2018, na jehož základě byla v době uzavření Smluv o úvěru oprávněna poskytovat spotřebitelské úvěry. Jelikož finanční arbitr při zkoumání podmínek řízení nezjistil žádné skutečnosti, které by zpochybnil, že Instituce v předmětných smluvních vztazích vystupuje v postavení věřitele při nabízení a poskytování spotřebitelského úvěru nebo jiného úvěru, zápůjčky, či obdobné finanční služby, považuje finanční arbitr Instituci za instituci ve smyslu § 3 odst. 1 písm. c) zákona o finančním arbitrovi.

Smlouvy o úvěru jsou smlouvami o úvěru ve smyslu § 2395 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“).

Smlouva o úvěru 1 je současně smlouvou o spotřebitelském úvěru ve smyslu zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění účinném ode dne uzavření této smlouvy (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru 2010“), protože ji uzavřel spotřebitel a podnikatel a jejím předmětem je finanční služba, která není vyloučena z režimu tohoto zákona ve smyslu § 2 tohoto zákona.

Smlouva o úvěru 2 je současně smlouvou o spotřebitelském úvěru ve smyslu zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru 2016“), resp. ve znění účinném ke dni uzavření Smlouvy o úvěru 2, protože ji uzavřel spotřebitel a podnikatel a jejím předmětem je úvěr, který není vyloučen z režimu tohoto zákona ve smyslu § 4 tohoto zákona.

Finanční arbitr je příslušný k rozhodování sporu mezi Navrhovatelem a Institucí, protože se jedná o spor mezi spotřebitelem a věřitelem ve smyslu § 1 odst. 1 písm. c) zákona o finančním arbitrovi, když k rozhodování tohoto sporu je podle § 7 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), dána pravomoc českého soudu.

3 Tvrzení Navrhovatele

Navrhovatel potvrzuje, že s Institucí uzavřeli Smlouvy o úvěru.

Navrhovatel tvrdí, že Instituce před uzavřením Smlouvy o úvěru 1 nezkoumala jeho příjmy a výdaje, a argumentuje, že Instituce byla na základě § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2010 povinna obstatat si „řadu dokumentů, ze kterých zjistí relevantní informace“.

Navrhovatel dovozuje, že Smlouva o úvěru 1 je neplatná a že Instituce po něm může požadovat pouze uhrazení poskytnuté částky, a nikoli uhrazení jiných plateb jako je odměna za poskytnutí úvěru a odměna za prodloužení splatnosti či jiné poplatky.

Navrhovatel dovozuje, že Smlouva o úvěru 2 je neplatná, protože Instituce porušila povinnost řádně posoudit úvěruschopnost Navrhovatele před poskytnutím úvěru, a dovozuje, že Instituce po něm může požadovat pouze uhrazení poskytnuté částky. Navrhovatel odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 1 As 30/2015 (dále jen „Rozhodnutí NSS 2015“).

Navrhovatel dále argumentuje, že ačkoliv odměna Instituce za poskytnutí úvěru sjednaná ve Smlouvách o úvěru je označená jako poplatek za poskytnutí úvěru, „[v]ýše odměny instituce (tzv. poplatku) je úměrná tomu, na jak dlouho je úvěr dlužníkovi poskytnut. Nejedná se tedy vůbec o poplatek, nýbrž o smluvní úrok kapitalizovaný za dané období“.

Navrhovatel odkazuje, že poplatek za poskytnutí úvěru byl podle Smlouvy o úvěru 1 roven částce 2.100 Kč a podle Smlouvy o úvěru 2 pak částce 1.960 Kč. Navrhovatel vlastním výpočtem zjistil, když vycházel ze skutečnosti, že poplatek za poskytnutí úvěrů z obou sporných smluv náležel Instituci za poskytnutí peněžních prostředků na dobu 30 dnů, že oba poplatky za poskytnutí úvěru odpovídají smluvnímu úroku „ve výši 340,66 % p.a.“. Navrhovatel dále tvrdí, že vedle poplatků za poskytnutí úvěru „požadovala instituce také zaplacení tzv. poplatků za prodloužení splatnosti (...) I v případě tohoto poplatku za prodloužení splatnosti se ve skutečnosti jedná o odměnu instituce za poskytnutí finančních prostředků, tj. je nutné na ni vztáhnout kritéria pro posouzení přiměřenosti“.

Navrhovatel v této souvislosti namítá, že „[o]bvyklá úroková míra při poskytování úvěru se u bank pohybovala ve výši od 10 % do 20 % (...) odměna dle smluv přesahuje obvyklou úrokovou sazbu poskytovanou bankami více než 15krát. Jedná se tedy o zjevně nepřiměřené odměny za poskytnutí úvěrů, což má za následek neplatnost těchto odměn“.

Navrhovatel tvrdí, že Instituce ve Smlouvě o úvěru 1 neuvedla předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů (dále jen „RPSN“), výši úrokové sazby, výši poplatku za prodloužení, informaci o právu na odstoupení od smlouvy, informaci o právu na předčasné splacení spotřebitelského úvěru, informaci o postupu v případě ukončení smluvního vztahu, informaci o možnosti mimosoudního řešení spotřebitelských sporů prostřednictvím finančního arbitra, označení příslušného orgánu dozoru, a dovozuje, že úvěr ze Smlouvy o úvěru 1 je úročen úrokem ve výši diskontní sazby platné v době uzavření této smlouvy uveřejněné Českou národní bankou.

Navrhovatel shrnuje, že na Smlouvy o úvěru Instituci zaplatil celkem 41.280 Kč.

5 Tvrzení Instituce

Instituce potvrzuje, že s Navrhovatelem uzavřeli Smlouvy o úvěru.

Instituce namítá, že před uzavřením Smluv o úvěru řádně posoudila úvěruschopnost Navrhovatele, když „v souladu se svou několikaletou praxí provádí důkladnou a hloubkovou lustraci majetkové a dluhové situace každého žadatele o úvěr. Stejně tak tomu bylo i v případě navrhovatelky, kdy instituce provedla její lustraci v rejstříku kreditních informací – Creditinfo. Stejně tak byla provedena hloubková lustrace navrhovatelky prostřednictvím nebankovního registru, ve kterém byl zkoumán například nemovitý majetek navrhovatelky, dluhy po splatnosti apod. Vzhledem k výši poskytnutého úvěru a předpokládané době jeho splácení instituce nepovažovala a stále nepovažuje za nezbytné, z pohledu povinnosti

posuzovat úvěruschopnost, vyžadovat od navrhovatelky pracovní smlouvu či výpis z bankovního účtu (...) ze zákona č. 145/2010 Sb., ani ze zákona č. 257/2016 Sb. explicitně neplyne povinnost požadovat po Navrhovateli doložení výše jeho příjmů, je to jen jedna z mnoha možností, jak úvěruschopnost zkoumat“.

Na podporu svých tvrzení Instituce finančnímu arbitrovi předložila Výstupy Creditinfo a Výstupy z registru s tím, že *„žádnými dalšími podklady, které by dokládaly vyšší míru zkoumání úvěruschopnosti navrhovatelky, nedisponuje“.*

Instituce doplňuje, že skutečnost, že Instituce před uzavřením Smluv o úvěru řádně posoudila úvěruschopnost Navrhovatele, *„plyne i ze skutečnosti, že závazek Navrhovatele zanikl jeho úplným splacením“,* když oba poskytnuté úvěry *„byly bez jakýchkoli komplikací ze strany navrhovatelky splaceny“.*

Instituce namítá, že Navrhovatel napadl platnost Smluv o úvěru *„až poté, co jí další půjčka nebyla schválena“.* Instituce tvrdí, že *„důvodem pro toto zamítnutí bylo neposkytnutí součinnosti z její strany. Vzhledem ke změně právní úpravy bylo nezbytné požadovat po navrhovatelce prokázání jejích příjmů za poslední tři měsíce (eventuálně výpisu z účtu za poslední 3 měsíce). Tyto však instituci nepředložila“.*

Instituce namítá, že výši odměny sjednanou Smlouvami o úvěru nelze jednoduše porovnávat s obvyklou úrokovou sazbou požadovanou bankami, když je nutné zohlednit i *„aktuální situaci na finančním trhu (...) služba, kterou instituce poskytuje, je svým způsobem specifická, neboť není na českém finančním trhu nabízena bankovními institucemi (...) Z toho důvodu má instituce za to, že srovnání, které provádí navrhovatelka (...) nemůže obstát (...) Instituce i nadále považuje sjednaný poplatek za poskytnutí úvěru, v případě obou předmětných smluv, za legitimní a přiměřený“.* Nadto Instituce nesouhlasí ani se závěrem Navrhovatele, že poplatky za prodloužení splatnosti je též nutné zahrnout do odměny Instituce, resp. uvažovaného smluvního úroku z úvěrů, když *„[t]aková konstrukce však zcela odporuje účelu krátkodobých úvěrů, které instituce poskytuje (...) Instituce však, vědoma si četných individuálních požadavků a možných komplikací na straně svých klientů, zavedla možnost prodloužení splatnosti těchto úvěrů, s ohledem na například nečekanou událost. Při uvažování o této problematice je nutné vzít v potaz, že podnikání v oblasti krátkodobých úvěrů je rizikovou záležitostí, kde jeden větší výpad v cash-flow instituce může znamenat neschopnost dostát svým závazkům. S ohledem na výše uvedené je instituce povinna chránit své finanční zájmy a finanční zájmy svých potencionálních klientů tak, že si zajišťuje alespoň částečnou návratnost svých investic, které nebudou uhrazeny včas, přiměřeným poplatkem za prodloužení splatnosti“.*

K porušení informační povinnosti Instituce ve vztahu ke Smlouvě o úvěru 1 Instituce namítá, že *„směrnice v žádném případě nečiní rozdíl mezi situací, kdy jsou veškeré nezbytné informace obsaženy na jedné listině či na několika mnohem více přehledných listinách, jako tomu bylo v případě navrhovatelky. Instituce se naopak domnívá, že jí užívaný postup, kdy svým klientům předá veškeré nezbytné informace dle jejich relevance seskupené do funkčních celků, je vhodnější (...) informace nemají být spotřebiteli sdělovány jednorázově, nepřehledně a zmateně, nýbrž by mu měly být poskytnuty tak, aby v nich mohl jednoduchým způsobem vyhledávat podle něj relevantní informace (...) spolu s podpisem úvěrové smlouvy obdržela navrhovatelka taktéž tyto přílohy, které tvoří její nedílnou součást a zcela vyčerpávajícím způsobem navrhovatelce sdělují relevantní informace dle informační povinnosti instituce“.* Instituce shrnuje, že informační povinnost neporušila, když veškeré povinné informace uvedla *„v jasném, přehledném a výstižném formátu, což je zcela v souladu s moderní praxí evropských států a také evropské legislativy“,* resp. ve Smlouvě o úvěru 1, Obchodních podmínkách 1, Formuláři 1 a v zápisu *„z vysvětlení smlouvy, který dopodrobna rozvádí jednotlivé povinnosti z úvěrových smluv“.*

Instituce potvrzuje, že Navrhovatel na Smlouvy o úvěru zaplatil celkem 41.280 Kč, když na Smlouvu o úvěru 1 uhradil 14.400 Kč a na Smlouvu o úvěru 2 pak 26.880 Kč.

6 Jednání o smíru

Finanční arbitr v souladu s § 1 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi vyzval účastníky řízení ke smírnému vyřešení sporu. Instituce finančnímu arbitrovi výslovně sdělila, že „*nepovažuje smírné řešení za možné*“. Smírného řešení se proto mezi stranami sporu před vydáním tohoto nálezu finančnímu arbitrovi nepodařilo dosáhnout.

7 Právní posouzení

Finanční arbitr podle § 12 odst. 1 a 3 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem o finančním arbitrovi a zvláštními právními předpisy. Finanční arbitr při svém rozhodování vychází ze skutkového stavu věci a volně hodnotí shromážděné podklady.

Finanční arbitr při rozhodování aplikuje rozhodné psané právo, posuzuje všechny shromážděné podklady samostatně i ve vzájemné souvislosti s přihlédnutím k předmětu projednávaného sporu. Finanční arbitr se tam, kde je to možné, opírá a odvolává na relevantní ustálenou judikaturu obecných soudů nebo Ústavního soudu. Finanční arbitr tak činí proto, aby jeho rozhodnutí bylo věcně a právně správné a přesvědčivé pro obě strany sporu a zároveň i pro soud, který bude případně na základě žaloby kterékoli strany sporu rozhodnutí finančního arbitra přezkoumávat, aby rozhodnutí finančního arbitra jako správné potvrdil a žalobu proti němu zamítl.

Předmětem sporu mezi Navrhovatelem a Institucí je posouzení nároku Navrhovatele na určení neplatnosti Smluv o úvěru, protože Instituce před jejich uzavřením řádně neposoudila schopnost Navrhovatele splácet úvěry z těchto smluv, případně nároku na určení neplatnosti ujednání Smluv o úvěru o odměnách Instituce z důvodu jejich nepřiměřené výše, a ve vztahu ke Smlouvě o úvěru 1 nároku na určení, že se úvěr z této smlouvy úročí úrokem ve výši diskontní sazby platné v době uzavření této smlouvy uveřejněné Českou národní bankou, protože Instituce porušila svou informační povinnost, když ve Smlouvě o úvěru 1 neuvedla předpoklady pro výpočet hodnoty RPSN, konkrétní výši úrokové sazby apod., a určení neplatnosti ujednání o jiných platbách na tento úvěr, a na vydání bezdůvodného obohacení ze Smluv o úvěru.

7.1 *Skutková zjištění*

Ze shodných tvrzení stran sporu a z podkladů shromážděných v řízení má finanční arbitr za doložené, že:

1. v souvislosti se Smlouvou o úvěru 1
 - a) Instituce a Navrhovatel uzavřeli Smlouvu o úvěru 1 dne 29. 7. 2016 ve 13:27 hod, jak plyne z obsahu části této smlouvy vyhrazené pro podpisy smluvních stran, podle které „*V Praze dne 29.07.2016 – 13:27:20*“;
 - b) Instituce Navrhovateli poskytla úvěr ve výši 7.500 Kč;
 - c) úvěr byl společně s poplatkem za poskytnutí ve výši 2.100 Kč splatný dne 28. 8. 2016;
 - d) Navrhovatel tento úvěr splatil dne 25. 10. 2016;
 - e) celkem Navrhovatel na tento úvěr zaplatil 14.400 Kč, přičemž na poplatcích za prodloužení splatnosti úvěru uhradil 4.800 Kč (1x 2.100 Kč a 2x 1.350 Kč);
2. souvislosti se Smlouvou o úvěru 2

- a) Instituce a Navrhovatel uzavřeli Smlouvu po úvěru 2 dne 27. 1. 2017 v 8:44 hod, jak plyne z obsahu části této smlouvy vyhrazené pro podpisy smluvních stran, podle které „V Praze dne 27.01.2017 – 08:44:12“;
- b) Instituce Navrhovateli poskytla úvěr ve výši 7.000 Kč;
- c) úvěr byl společně s poplatkem za poskytnutí ve výši 1.960 Kč splatný dne 26. 2. 2017;
- d) Navrhovatel tento úvěr splatil dne 5. 1. 2018;
- e) celkem Navrhovatel na tento úvěr zaplatil 26.880 Kč, přičemž na poplatcích za prodloužení splatnosti úvěru uhradil 17.920 Kč (2x 1.260 Kč, 2x 770 Kč a 9x 1.540 Kč).

7.2 Rozhodná právní úprava

Smlouvy o úvěru jsou podle svého obsahu i označení smlouvami o úvěru podle § 2395 a násl. občanského zákoníku a současně smlouvami spotřebitelskými ve smyslu § 1810 a násl. občanského zákoníku, když na jejich jedné straně stojí Instituce jako podnikatel a na druhé straně Navrhovatel jako spotřebitel.

Ode dne 1. 12. 2016 je účinným právním předpisem, který upravuje spotřebitelský úvěr, zákon o spotřebitelském úvěru 2016. Tímto zákonem se závazek ze Smlouvy o úvěru 1 řídí pouze v rozsahu přechodných ustanovení, když podle § 164 tohoto zákona platí, že „[n]ení-li dále stanoveno jinak řídí se práva a povinnosti ze smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavřené přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona dosavadními právními předpisy.“

Smlouva o úvěru 1 je tak smlouvou o spotřebitelském úvěru v režimu zákona o spotřebitelském úvěru 2010, za jehož účinnosti ji Navrhovatel a Instituce uzavřeli, a protože je jejím předmětem úvěr, který není vyloučený z režimu tohoto zákona (§ 2).

Smlouva o úvěru 2 je smlouvou o spotřebitelském úvěru v režimu zákona o spotřebitelském úvěru 2016, protože ji Navrhovatel a Instituce uzavřeli za jeho účinnosti a jejím předmětem je úvěr, který není vyloučený z režimu tohoto zákona (§ 4).

Práva a povinnosti ze Smluv o úvěru se tedy současně řídí zákonem o spotřebitelském úvěru 2010 a zákonem o spotřebitelském úvěru 2016 v rozsahu vysvětleném výše a občanským zákoníkem, protože subsidiární použití občanského zákoníku jako obecného soukromoprávního předpisu je na místě v otázkách, které v případě Smlouvy o úvěru 1 neupravuje zákon o spotřebitelském úvěru 2010, a v případě Smlouvy o úvěru 2 neupravuje zákon o spotřebitelském úvěru 2016.

7.3 Rozhodná smluvní úprava

Smlouvami o úvěru Navrhovatel a Instituce sjednali

1. Smlouvou o úvěru 1

- a) v čl. 1. odst. 1.1. Navrhovatel a Instituce „*výslovně prohlašují, že na základě žádosti Klienta (rozuměj Navrhovatele) uzavírají Smlouvu o spotřebitelském úvěru, na jejímž základě se Společnost (rozuměj Instituce) zavazuje poskytnout Klientovi finanční prostředky výlučně za splnění podmínek dohodnutých ve Smlouvě, VOP, včetně příloh (rozuměj Obchodní podmínky 1) a příslušné Smluvní dokumentace, tvořících nedílnou součást této Smlouvy ve formě neúčelového spotřebitelského úvěru (dále jen 'Úvěr') a Klient se zavazuje Úvěr spolu s příslušnými poplatky dle Sazebníku Společnosti za Úvěr a náklady za jejich poskytnutí v dohodnuté lhůtě Společnosti vrátit dle individuálních podmínek uvedených níže v tabulce takto: (...) Výše Úvěru: 7500.00 Kč; Poplatek za poskytnutí Úvěru: 2100.00 Kč; Trvání Úvěru: 30 dny; Termín splatnosti Úvěru: 28.08.2016; celková částka k úhradě: 9600.00 Kč; RPSN Úvěru: 1916%“;*

- b) v čl. 2. odst. 2.1. Navrhovatel a Instituce „*ujednávají, že nedílnou součástí Smlouvy jsou VOP včetně příloh, příslušné Produktové podmínky, příslušná Smluvní dokumentace, Rozhodčí smlouva a Zápis z vysvětlení následků uzavření rozhodčí smlouvy a Klient postupem podle VOP a Smluvní dokumentace potvrdil, že se s nimi seznámil, že vyslovil s nimi svůj výslovný souhlas, když k nim neučinil žádný protinávrh, a Klient zároveň potvrdil, že VOP včetně příloh, příslušnými Produktovými podmínkami, příslušnou Smluvní dokumentaci, Rozhodčí smlouvou a Zápisem z vysvětlení následků uzavření rozhodčí smlouvy se bude následně řídit*“;
- c) v čl. 23. odst. 23.1. až 23.4. části Obchodních podmínek 1 nadepsané jako „**ČÁST B. PODMÍNKY PRO SPOTŘEBITELSKÝ ÚVĚR**“ Navrhovatel a Instituce sjednali „*[k]lient je oprávněn doručit Společnosti Žádost o prodloužení splatnosti, a to společně s odesláním poplatku za prodloužení splatnosti dle Sazebníku. Společnost bezodkladně po doručení Žádosti o prodloužení splatnosti a příslušného poplatku uvědomí Klienta o posouzení prodloužení splatnosti prostřednictvím Uživatelského profilu, telefonicky nebo e-mailem. Klient se zavazuje zaplatit Věřiteli poplatek za prodloužení splatnosti ve výši odpovídající požadované době prodloužení uvedené v Sazebníku společně s Žádostí o prodloužení splatnosti. Okamžikem připsání poplatku dle tohoto článku se Den splatnosti Úvěru mění na Den splatnosti identifikovaný v Žádosti o prodloužení splatnosti. Společnost není povinna Žádost o prodloužení splatnosti akceptovat ani uvědomovat Klienta o důvodu neschválení Žádosti o prodloužení splatnosti*“.

2. Smlouvou o úvěru 2

- a) v čl. 1 odst. 1.2 Navrhovatel a Instituce „*výslovně prohlašují, že na základě žádosti Klienta Strany uzavírají Smlouvu o spotřebitelském úvěru, na jejímž základě se Společnost zavazuje poskytnout Klientovi finanční prostředky výlučně za splnění podmínek dohodnutých ve Smlouvě, VOP, včetně příloh (rozuměj Obchodní podmínky 2) a příslušné Smluvní dokumentace, tvořících nedílnou součást této Smlouvy ve formě neúčelového spotřebitelského úvěru (dále jen 'Úvěr') a Klient se zavazuje Úvěr spolu s příslušnými poplatky dle Sazebníku Společnosti za Úvěr spolu s příslušnými poplatky dle Sazebníku Společnosti za Úvěr a náklady za jejich poskytnutí v dohodnuté lhůtě Společnosti vrátit dle individuálních podmínek uvedených níže v tabulce takto: (...) Výše Úvěru: 7000.00 Kč; Poplatek za poskytnutí Úvěru: 1960.00 Kč; Trvání Úvěru: 30 dny; Termín splatnosti Úvěru: 26.02.2017; celková částka k úhradě: 8960.00 Kč; RPSN Úvěru: 1916%*“;
- b) v čl. 2. odst. 2.1. Navrhovatel a Instituce „*ujednávají, že nedílnou součástí Smlouvy jsou VOP včetně příloh, příslušné Produktové podmínky a příslušná Smluvní dokumentace a Klient postupem podle VOP a Smluvní dokumentace potvrdil, že se s nimi seznámil, že vyslovil s nimi svůj výslovný souhlas, když k nim neučinil žádný protinávrh, a Klient zároveň potvrdil, že VOP včetně příloh, příslušnými Produktovými podmínkami, příslušnou Smluvní dokumentaci se bude následně řídit*“;
- c) v čl. 23. odst. 23.1. až 23.4. části Obchodních podmínek 2 nadepsané jako „**ČÁST B. PODMÍNKY PRO SPOTŘEBITELSKÝ ÚVĚR**“ Navrhovatel a Instituce sjednali „*[k]lient je oprávněn doručit Společnosti Žádost o prodloužení splatnosti, a to společně s odesláním poplatku za prodloužení splatnosti dle Sazebníku. Společnost bezodkladně po doručení Žádosti o prodloužení splatnosti a příslušného poplatku uvědomí Klienta o posouzení prodloužení splatnosti prostřednictvím Uživatelského profilu, telefonicky nebo e-mailem. Klient se zavazuje zaplatit Věřiteli poplatek za prodloužení splatnosti ve výši odpovídající požadované době prodloužení uvedené v Sazebníku společně s Žádostí o prodloužení splatnosti. Okamžikem připsání poplatku dle tohoto článku se Den*

splatnosti Úvěru mění na Den splatnosti identifikovaný v Žádosti o prodloužení splatnosti. Společnost není povinna Žádost o prodloužení splatnosti akceptovat ani uvědomovat Klienta o důvodu neschválení Žádosti o prodloužení splatnosti“.

7.4 Návrh na určení vs. návrh na plnění

Podle § 24 zákona o finančním arbitrovi se v řízení před finančním arbitrem postupuje podle zákona o finančním arbitrovi a podle správního řádu, nestanoví-li zákon o finančním arbitrovi jinak. Zákon o finančním arbitrovi pravidla pro rozhodování o návrzích na určení nebo na plnění neupravuje, proto se použije úprava správního řádu, kde podle § 142 odst. 1 správního řádu platí, že „[s]právní orgán v mezích své věcné a místní příslušnosti rozhodne na žádost každého, kdo prokáže, že je to nezbytné pro uplatnění jeho práv, zda určitý právní vztah vznikl a kdy se tak stalo, zda trvá, nebo zda zanikl a kdy se tak stalo“. Podle § 142 odst. 2 správního řádu finanční arbitr nepostupuje podle § 142 odst. 1 správního řádu tehdy, jestliže „může otázku jeho vzniku, trvání nebo zániku řešit v rámci jiného správního řízení“.

Protože je rozhodnutí finančního arbitra přezkoumatelné soudem, nikoli v režimu přezkumu správního rozhodnutí podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, ale v režimu zvláštního přezkumu podle části páté občanského soudního řádu, posuzuje finanční arbitr „nezbytnost“ určovacího návrhu analogicky „naléhavému právnímu zájmu“ k určovací žalobě ve smyslu § 80 občanského soudního řádu, který stanoví „[u]rčení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem“.

Finanční arbitr odkazuje na závěry Nejvyššího soudu v rozhodnutí ze dne 28. 2. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5054/2008, že „[n]aléhavý právní zájem na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je dán zejména tehdy, kdy by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Jestliže však k porušení práva již došlo, a je tedy možno žalovat na splnění povinnosti, která z porušení práva vyplývá, nemá preventivní ochrana poskytovaná jinak podle ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. žádného smyslu. Proto žaloba domáhající se určení podle tohoto ustanovení nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) o. s. ř. Vyslovený předpoklad však nelze chápat obecně. Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou – při možnosti žaloby na plnění - lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž by vedla jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určením, že tu právní vztah nebo právo je či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), nebo jestliže žaloba na plnění neřeší a ani nemůže řešit celý obsah a dosah sporného právního vztahu nebo práva, je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) o. s. ř.“

Dále v rozhodnutí ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. 33 Cdo 1734/2013, Nejvyšší soud dovodil, že „[ž]aloba na určení je preventivního charakteru a má místo jednak tam, kde její pomocí lze eliminovat stav ohrožení práva či nejistoty v právním vztahu a k odpovídající nápravě nelze dospět jinak, jednak v případech, v nichž určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu příslušného právního vztahu a jejím prostřednictvím lze dosáhnout úpravy tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků. Tyto funkce určovací žaloby korespondují právě s podmínkou naléhavého právního zájmu; nelze-li v konkrétním případě očekávat, že je určovací žaloba bude plnit, nebude ani naléhavý právní zájem na takovém určení. Přitom příslušné závěry se vážou nejen k žalobě na určení jako takové, ale také k tomu, jakého konkrétního určení se žalobce domáhá (v souzené věci se žalobce nedomáhal určení neexistence závazkového právního vztahu /práva/, ale určení neplatnosti smlouvy). Určovací žaloby slouží potřebám praktického života a nemohou vést ke zbytečnému rozmnožování sporů. Naléhavý právní zájem

na požadovaném určení je proto současně dán jen tehdy, jestliže je (objektivně vzato) způsobilé odstranit stav právní nejistoty žalobce nebo ohrožení jeho práva. Pomocí určovací žaloby nelze řešit otázky, které mají význam jen pro jiné – dosud nezahájené nebo již probíhající – řízení (v němž je lze řešit jako předběžné otázky) nebo které mají být podle zákona řešeny v jiném řízení“.

Finanční arbitr zjistil, že závazky ze Smluv o úvěru mezi Navrhovatelem a Institucí jsou již splacené a nadále netrvají. Navrhovatel svůj právní zájem na určení neplatnosti Smluv o úvěru nedokládá, ba ani netvrdí.

Protože samotný návrh na plnění řeší celý obsah a dosah sporných vztahů (vydání bezdůvodného obohacení Instituce ze Smluv o úvěru za období trvání smluvních vztahů z těchto smluv), neboť závazkové vztahy založené Smlouvami o úvěru skončily a smluvní strany z nich již nejsou navzájem zavázány, má finanční arbitr za to, že není dán právní zájem na tom, aby finanční arbitr určil ve výroku nálezu, že Smlouvy o úvěru jsou neplatné, resp. že jsou neplatná jednotlivá ujednání těchto smluv.

Otázka neplatnosti Smluv o úvěru je tak předběžnou otázkou k posouzení nároku Navrhovatele na vydání bezdůvodného obohacení.

7.5 Posouzení úvěruschopnosti obecně

Zákon o spotřebitelském úvěru 2010 v § 9 odst. 1 věřiteli ukládá povinnost s odbornou péčí posoudit schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, když říká „[v]ěřitel před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, či změnou takové smlouvy spočívající ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru, je povinen s odbornou péčí posoudit schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, a to na základě dostatečných informací získaných i od spotřebitele, a je-li to nezbytné, nahlédnutím do databází umožňujících posouzení úvěruschopnosti spotřebitele. Věřitel poskytne spotřebitelský úvěr jen tehdy, pokud je po posouzení úvěruschopnosti spotřebitele s odbornou péčí zřejmé, že spotřebitel bude schopen spotřebitelský úvěr splácet, jinak je smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, neplatná“.

Podle § 86 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2016 pak obdobně platí, že *„[p]oskytovatel před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru nebo změnou závazku z takové smlouvy spočívající ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru posoudí úvěruschopnost spotřebitele na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací získaných od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, z databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i z jiných zdrojů. Poskytovatel poskytne spotřebitelský úvěr jen tehdy, pokud z výsledku posouzení úvěruschopnosti spotřebitele vyplývá, že nejsou důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet“*, když podle odst. 2 téhož ustanovení *„[p]oskytovatel při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele posuzuje zejména schopnost spotřebitele splácet sjednané pravidelné splátky spotřebitelského úvěru, a to na základě porovnání příjmů a výdajů spotřebitele a způsobu plnění dosavadních dluhů“*, přičemž podle § 75 tohoto zákona je poskytovatel úvěru *„povinen provozovat svou činnost s odbornou péčí“*. Pokud poskytovatel poruší svoji povinnost posoudit s odbornou péčí úvěruschopnost spotřebitele, podle § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2016 *„je smlouva neplatná. Spotřebitel může uplatnit námitku neplatnosti v tříleté promlčecí lhůtě běžící ode dne uzavření smlouvy. Spotřebitel je povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možností“*. Citovanou úpravu § 75, § 86 a § 87 přitom zákon o spotřebitelském úvěru 2016 obsahuje v nezměněné podobě již od počátku své účinnosti.

Finanční arbitr tak nerozumí tvrzení Instituce, že ta poté, co Navrhovatel splatil úvěry ze Smluv o úvěru, neposkytla Navrhovateli další úvěr proto, že Navrhovatel odmítl předložit doklady o výši svých příjmů, když *„[v]zhledem ke změně právní úpravy bylo nezbytné požadovat po navrhovatelce prokázání jejích příjmů za poslední tři měsíce“*.

Při získávání relevantních informací za účelem posouzení úvěruschopnosti spotřebitele by měl věřitel vycházet jak z informací dodaných spotřebitelem, tak z informací, které získává z jiných dostupných zdrojů při respektování principu přiměřenosti nejvýše v rozsahu nezbytně nutném pro splnění této své povinnosti při maximálním respektování spotřebitelových práv na ochranu jeho osobních údajů.

Je povinností věřitele takto získané informace shromáždit, vyhodnotit jejich dostatečnost a rozhodnout, zda a které informace je nezbytné dále ověřovat, popř. jejich znalost prohlubovat. Povinností věřitele je mj. nahlédnout i do databází shromažďujících informace o již existujících úvěrových vztazích spotřebitele, pokud lze ze shromážděných informací usuzovat, že spotřebitel již byl nebo stále je v jiném úvěrovém vztahu. Za dostatečné se považují pouze takové informace o příjmech a výdajích spotřebitele, ze kterých je věřitel schopný získat objektivní obraz o jeho finanční situaci.

Věřitele přitom nezavazuje povinnost posoudit s odbornou péčí úvěruschopnost spotřebitele ani povinnost spotřebitele podle § 9 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru 2010, „[s]potřebitel poskytne věřiteli na jeho žádost úplné, přesné a pravdivé údaje nezbytné pro posouzení schopnosti spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr“, když toto ustanovení doslova uvádí, že spotřebitel tyto informace poskytne věřiteli na jeho žádost. Obdobně věřitele nezavazuje povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele ani povinnost, kterou spotřebiteli ukládá § 84 odst. 2 zákona o spotřebitelském úvěru 2016 „[s]potřebitel poskytne poskytovateli nebo zprostředkovateli na základě požadavků poskytovatele nebo zprostředkovatele podle odstavce 1 úplné a pravdivé informace“, když dikce tohoto ustanovení zdůrazňuje, že spotřebitel poskytne údaje o svých výdajích a příjmech na základě požadavků poskytovatele. Shodný názor co do povinnosti ověřit tvrzení spotřebitele ostatně zastávají i obecné soudy (viz například závěry Nejvyššího soudu v rozhodnutí ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 32 Odo 1726/2006 „[d]ovolací soud neshledal pochybení ani v závěru odvolacího soudu o tom, že žalobkyně nepostupovala s náležitou odbornou péčí, pokud se spokojila pouze s domněnkami o vlastnictví k danému automobilu založenými na faktuře vystavené žalovanou, ústních informacích žalované a na faxové fotokopii technického průkazu vozidla“).

Schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr je třeba chápat jako situaci, kdy v závislosti na frekvenci splácení zbyde spotřebiteli v jeho osobním/domácím rozpočtu dostatek finančních prostředků na to, aby mohl za normálního běhu věcí bez problémů a jakýchkoliv omezení splácet splátku úvěru v předpokládané výši. Proto věřitel musí mimo jiné analyzovat spotřebitelův osobní/domácí rozpočet, a to jak stranu příjmů, tak stranu výdajů, a to vždy ve vztahu ke konkrétnímu žadateli o úvěr a informacím o jeho konkrétních příjmech ze zaměstnanecké či jiné činnosti, nákladech na bydlení, dopravu, domácnost nebo nezaopatřené děti, jakož i o dalších pravidelných výdajích spotřebitele (např. splátkách jiných úvěrů). Analýza pouze některé ze stran rozpočtu sama o sobě k posouzení úvěruschopnosti nepostačuje, neboť např. ze samotné informace o čistých měsíčních příjmech spotřebitele není možné říci, zda bude schopen hradit splátky, když nejsou současně známy jeho výdaje. Při posouzení běžných výdajů spotřebitele na domácnost musí věřitel také zohlednit rodinné postavení spotřebitele, tedy zda vyživuje další osoby, apod. Při analýze výdajů domácnosti je nutno brát v potaz i nepravidelné výdaje (např. v souvislosti se začátkem školního roku) a je vhodné ponechat určitou rezervu i na možné další neplánované výdaje (např. potřeba nákupu nového elektrického spotřebiče). Výše splátek zamýšleného spotřebitelského úvěru by proto neměla odpovídat přesnému rozdílu mezi příjmy a výdaji spotřebitele, neboť v případě jakéhokoliv dalšího výdaje by bylo řádné splácení úvěru ohroženo.

Obsah povinnosti jednat při posuzování úvěruschopnosti spotřebitele s odbornou péčí zákon o spotřebitelském úvěru 2010 ani zákon o spotřebitelském úvěru 2016 neobsahuje. Právní pojem odborná péče je považován za tzv. neurčitý právní pojem, který se má vykládat v kontextu obecné právní úpravy i konkrétních skutkových okolností.

Odbornou péčí vymezuje (pro účely tohoto zákona) např. § 2 odst. 1 písm. p) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví, že „*odbornou péčí se rozumí úroveň zvláštních dovedností a péče, kterou lze od podnikatele ve vztahu ke spotřebiteli rozumně očekávat a která odpovídá poctivým obchodním praktikám nebo obecným zásadám dobré víry v oblasti jeho činnosti*“. Obdobně tento pojem definuje např. § 32 odst. 1 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, podle kterého „*[i]nvestiční zprostředkovatel je povinen poskytovat investiční služby s odbornou péčí. Vynaložení odborné péče především znamená, že investiční zprostředkovatel jedná kvalifikovaně, čestně a spravedlivě a v nejlepším zájmu zákazníků*“.

Odborná péče je tak v kontextu zákona o spotřebitelském úvěru 2010, ale i zákona o spotřebitelském úvěru 2016 korektiv jednání věřitele, který se zakládá jak na objektivním hledisku, tj. na odborných znalostech a schopnostech, tak i na hledisku subjektivním spočívajícím v pečlivosti konkrétního věřitele.

Ke shodným závěrům co do posouzení úvěruschopnosti s odbornou péčí dospěl i Nejvyšší správní soud v Rozhodnutí NSS 2015, ve kterém dovodil, že § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2010 je třeba vykládat tak, že „*věřitel musí náležitě pečlivě zjišťovat schopnost spotřebitele splácet úvěr a požadovat doklady k jeho tvrzení. Je také nutno dovodit, že věřitel by měl úvěruschopnost dlužníka aktivně zjišťovat a prověřovat, nikoliv se spokojit pouze s jeho ničím nedoloženými prohlášeními (...) postup stěžovatelky, která posuzovala úvěruschopnost spotřebitele pouze na základě jejich ničím nedoložených prohlášení, byl v rozporu s požadavkem zjištění schopnosti spotřebitele splácet úvěr s odbornou péčí ve smyslu § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru*“. Obdobně jako finanční arbitr pak tento soud dále dovodil, že „*požadovanými doklady pro prokázání úvěruschopnosti spotřebitele mohou být např. potvrzení o zaměstnání a příjmu, výplatní pásky, výpis z bankovního účtu žadatele a podobně. Nejednalo by se tedy o opakovaná prohlášení téhož obsahu, jak uvádí stěžovatelka, neboť ta by skutečně byla nadbytečná. Mělo by jít o doklady vydané spotřebiteli třetí stranou, které budou objektivně a věrohodně vypovídat o spotřebitelově schopnosti dostát svým závazkům ze smlouvy o úvěru*“. Nejvyšší správní soud to odůvodnil tím, že „*zákon o spotřebitelském úvěru klade velký důraz na ochranu spotřebitelů před neodpovědným zadlužováním, které je v současnosti závažným společenským problémem, jehož řešení patrně nelze ponechat pouze na odpovědnosti samotných dlužníků. K řešení tohoto problému tak mají věřitelé přispět tím, že budou před uzavřením úvěrových smluv pečlivě zkoumat schopnost spotřebitele úvěr splácet, a eliminovat tak možné tendence spotřebitelů zkreslovat své majetkové poměry ve snaze získat spotřebitelský úvěr, bez ohledu na předchozí uvážení o svých schopnostech jej splácet. Jedná se tedy o právní úpravu orientovanou na ochranu spotřebitele, jakožto slabší smluvní strany, která s sebou nese naopak větší zatížení povinnostmi na straně podnikatele – zde poskytovatele spotřebitelského úvěru*“.

I když Nejvyšší správní soud v citovaném rozhodnutí danou otázku posuzoval z pohledu právní úpravy platné před nabytím účinnosti zákona o spotřebitelském úvěru 2016, konkrétně podle § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2010, lze uvedené závěry vztáhnout i na úpravu podle zákona o spotřebitelském úvěru 2016, konkrétně na § 86 odst. 1 ve spojení s § 75 tohoto zákona, když obě tyto úpravy ukládají věřiteli, aby při posouzení úvěruschopnosti žadatele o spotřebitelský úvěr postupoval s odbornou péčí.

Se závěry Nejvyššího správního soudu se v rozhodnutí ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 33 Cdo 2178/2018, ztotožnil i Nejvyšší soud (dále jen „Rozhodnutí NS 2018“), když dovodil, že „*[j]iž gramatickým a logickým výkladem § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru lze dovodit, že dostatečnými nejsou míněny informace získané toliko od spotřebitele. Odborná péče předpokládá údaje, které dlužník věřiteli uvedl, ověřit, resp. objektivně podložit minimálně potvrzením zaměstnavatele dlužníka*“, přičemž dále „*[p]ovinnost posouzení úvěruschopnosti spotřebitele chrání nejen spotřebitele samého před negativními důsledky*

neschopnosti úvěr splácet, ale zprostředkovaně také společnost jako celek, neboť předchází negativním sociálním důsledkům předlužení a insolvence v podobě pádu spotřebitele a osob na něm závislých do veřejné sociální sítě, narušení rodinných a sociálních vztahů atd. V neposlední řadě chrání i pozici věřitelů samých, neboť odborné posouzení úvěruschopnosti spotřebitele při žádosti o další úvěr snižuje riziko věřitelů, kteří témuž spotřebiteli poskytli úvěry či jiné služby již dříve. Proto zákon, konkrétně zákon o spotřebitelském úvěru (jeho § 9 odst. 1) stanoví, že věřitel je povinen při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele postupovat s odbornou péčí. Lze přisvědčit odvolacímu soudu, že věřitel nedostojí povinnosti stanovené mu zákonem o spotřebitelském úvěru, tedy nepostupuje s odbornou péčí při posouzení schopnosti spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, vyjde-li z objektivně nedoloženého osobního prohlášení dlužníka o jeho osobních, výdělkových a majetkových poměrech. Na tom nic nemění, že dlužník není evidován v databázích dlužníků”.

Věřitel je tedy povinen vyžádat si od spotřebitele potřebné informace, aktivně opatřovat další přiměřené a objektivně zjistitelné informace o spotřebiteli a všechny získané informace řádně ověřit a vyhodnotit. Shodný názor co do povinnosti věřitele v rámci postupu s odbornou péčí ověřit tvrzení spotřebitele ostatně zastávají i obecné soudy (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 32 Odo 1726/2006).

7.6 Posouzení úvěruschopnosti Navrhovatele před uzavřením Smluv o úvěru

Pokud jde o to, zda řádné posouzení úvěruschopnosti musí vždy zahrnovat zjištění příjmů a výdajů žadatele o úvěr, ačkoliv výslovně o porovnání příjmů a výdajů hovoří až zákon o spotřebitelském úvěru 2016, skutečnost, že se bez zjištění příjmů a výdajů žadatele nelze obejít ani při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele podle předchozí úpravy, potvrzuje i ustálená rozhodovací praxe obecných soudů k § 9 zákona o spotřebitelském úvěru 2010, např. Nejvyšší soud v Rozhodnutí NS 2018 zdůraznil nutnost ověřit pouhá tvrzení žadatele o úvěr ohledně jeho výdělkových a majetkových poměrů, když konstatoval, že „věřitel nedostojí povinnosti stanovené mu zákonem o spotřebitelském úvěru, tedy nepostupuje s odbornou péčí při posouzení schopnosti spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, vyjde-li z objektivně nedoloženého osobního prohlášení dlužníka o jeho osobních, výdělkových a majetkových poměrech. Na tom nic nemění, že dlužník není evidován v databázích dlužníků“. Na nezbytnost zjištění příjmů a výdajů žadatele o úvěr, resp. náležitého ověření tvrzení žadatele o jeho příjmech a výdajích upozornil i Nejvyšší správní soud v Rozhodnutí NSS 2015, když formuloval, že „stěžovatelka v uvedených případech ověřila schopnost spotřebitelů dostát závazkům z úvěrové smlouvy zejména na základě jimi tvrzených, nijak nedoložených údajů o měsíčních příjmech a výdajích a o majetkových hodnotách ve vlastnictví žadatele“. Obdobně i Krajský soud v Ostravě ve svém rozhodnutí ze dne 29. 1. 2015, sp. zn. 22 A 22/2013, vycházel z nezbytnosti zjištění příjmů a výdajů žadatele o úvěr, když zdůraznil potřebu ověření zjištěných příjmů a výdajů žadatele a konstatoval „požadavek odborné péče podle § 9 odst. 1 ZSÚ nelze (jak se snaží žalobce) omezovat jen na samotný myšlenkový proces ‘posouzení’ dodaných čísel představujících příjmy a výdaje, příp. zadlužení žadatele o úvěr, ale je třeba tento požadavek vztáhnout i na zhodnocení dostatečnosti, úplnosti a věrohodnosti podkladů shromážděných pro uvedený myšlenkový proces“. Ve všech citovaných rozhodnutích tedy soudy vycházejí z toho, že pro řádné posouzení úvěruschopnosti žadatele o úvěr je nezbytné zjistit (a náležitě ověřit) jeho příjmy a výdaje.

Na druhou stranu si lze představit situaci, kdy žadatel o úvěr nepoužije ke splacení svého závazku ze zamýšlené úvěrové smlouvy své pravidelné příjmy, ale naopak mimořádný příjem např. z prodeje nemovitosti. Zohlednit mimořádný příjem při posouzení úvěruschopnosti žadatele o úvěr lze však jen v situaci, kdy je vysoce pravděpodobné, že žadatel o úvěr tento mimořádný příjem skutečně obdrží. Vysoká míra pravděpodobnosti přitom musí být dána nejen ohledně výše takového mimořádného příjmu, ale i ohledně okamžiku jeho získání, když jediné z obou těchto údajů současně lze dospět

k (předběžnému) závěru, zda bude mít žadatel o úvěr v době jeho splatnosti dostatek prostředků k jeho splacení. Aby tedy mohl věřitel budoucí mimořádný příjem žadatele o úvěr např. z prodeje nemovitosti zohlednit při posuzování jeho úvěruschopnosti, jednání o uzavření kupní smlouvy na prodej nemovitosti musí být již ve fázi, kdy je jistá jak výše kupní ceny, tak i okamžik její splatnosti.

Instituce však netvrdí, že Navrhovatel měl použít ke splacení svých závazků ze Smluv o úvěru mimořádný příjem. Instituce argumentuje toliko tím, že posuzovala majetkovou situaci Navrhovatele, resp. že zjišťovala „*například nemovitý majetek navrhovatelky, dluhy po splatnosti apod.*“.

Z pouhé informace o tom, zda Navrhovatel má nebo nemá nemovitý majetek, však bez dalšího nelze zjistit, zda bude mít v době splatnosti úvěrů ze Smluv o úvěru k dispozici dostatek peněžních prostředků k jejich splacení, resp. zda bude schopen tyto úvěry řádně splatit.

Obdobě, i pokud jde o informaci o výši dluhů Navrhovatele po splatnosti aktuální v době uzavření Smluv o úvěru, ta nezahrnuje údaje o tom, zda má Navrhovatel závazky, jejichž splatnost nastane až v době splatnosti úvěrů ze Smluv o úvěru, případně jaké částky bude Navrhovatel povinen v této době hradit. Ani z údajů o výši dluhů, s jejichž úhradou je Navrhovatel v prodlení, tak nelze bez dalšího zjistit, zda bude mít Navrhovatel v době splatnosti úvěrů ze Smluv o úvěru k dispozici dostatek peněžních prostředků k jejich splacení, resp. zda bude schopen tyto úvěry řádně splatit. Nadto, i kdyby snad Instituce zjišťovala, jaké další peněžité závazky bude Navrhovatel povinen plnit právě v době splatnosti zamýšlených úvěrů, taková informace by bez údajů o výši příjmů Navrhovatele nevypovídala nic o jeho schopnosti zamýšlené úvěry splatit.

Finanční arbitr přesto zjišťoval, jaké informace o majetkové situaci Navrhovatele mohla Instituce získat před uzavřením Smluv o úvěru z Výstupů Creditinfo a z Výstupů z registru, resp. zda těmito dokumenty mohla ověřit finanční situaci Navrhovatele natolik, aby s odbornou péčí posoudila jeho úvěruschopnost.

Z Výstupů Creditinfo, které ve svém záhlaví obsahují text „*[r]eport Date: 06/10/2017*“ a „*Report Date: 30/04/2018*“, finanční arbitr zjistil, že Instituce nahlížela do tohoto rejstříku ve dnech 6. 10. 2017 a 30. 4. 2018. Smlouvy o úvěru však byly uzavřeny ve dnech 29. 7. 2016 a 27. 1. 2017, tedy o téměř 9 až 21 měsíců dříve. Z Výstupů Creditinfo tedy nevyplyvá, že Instituce do tohoto rejstříku nahlížela před uzavřením Smluv o úvěru. Údaje, které Výstupy Creditinfo obsahují, tedy Instituce nemohla zohlednit při řádném posouzení úvěruschopnosti Navrhovatele. Výstupy Creditinfo proto bez dalšího nedokládají, že Instituce řádně posoudila úvěruschopnost Navrhovatele.

Pokud jde o Výstupy z registru, tyto dokumenty jsou ve svém záhlaví označeny jako „*SCORING v 15:40 dne 04. 04. 2016*“ a „*SCORING v 13:30 dne 29. 7. 2016*“. Z tohoto obsahu Výstupů z registru finanční arbitr zjistil, že první uvedený dokument byl pořízen více než 3 měsíce před uzavřením Smlouvy o úvěru 1 a více než 9 měsíců před uzavřením Smlouvy o úvěru 2. Finanční situace Navrhovatele se však mohla za 3, resp. 9 měsíců změnit. Tímto dokumentem proto nelze doložit, že Instituce před uzavřením Smluv o úvěru řádně posoudila úvěruschopnost Navrhovatele.

Pokud jde o druhý uvedený dokument, který je snímkem obrazovky zobrazující webové stránky ■■■, z něj finanční arbitr zjistil, že byl pořízen dne 29. 7. 2016 ve 13:30 hod. tento dokument tak sice byl pořízen v den uzavření Smlouvy o úvěru 1, avšak až 3 minuty poté, co Navrhovatel a Instituce tuto smlouvu uzavřeli. Ani tento dokument tak bez dalšího neprokazuje, že Instituce před uzavřením Smlouvy o úvěru 1 řádně posoudila úvěruschopnost Navrhovatele. Přesto, vzhledem ke skutečnosti, že podle obsahu části Výstupů z registru označené datem 29. 7. 2016 byla tato část uvedeného dokumentu

pořízena jen 3 minuty po uzavření Smlouvy o úvěru 1, když rozdíl 3 minut mohl být způsobený např. chybným nastavením časomíry, finanční arbitr zjišťoval, zda tento dokument obsahuje informace, ze kterých by bylo možné dovodit, že Instituce náležitě zjistila a ověřila, zda bude mít Navrhovatel v době splatnosti úvěru ze Smlouvy o úvěru 1 k dispozici dostatek peněžních prostředků k jeho splacení.

Pokud jde o údaje týkající se finanční situace Navrhovatele, tento dokument obsahuje text: „*Primární kontrola: Výsledné skóre a lustrace C, Negativních záznamů celkem 6 ks, Pozitivních záznamů celkem 3 ks, Insolvence Bez záznamu, Exekuce evidované (k 29.07.2016) Prolustrovat Info o CEE, Dluhy Bez záznamu; Negativní lustrace: Předlužený v kontextu Ne, (...) Splátkový kalendář – není evidováno –, Zástava Bez záznamu, (...) Neověřené dluhy Více než 10 ks; Pozitivní lustrace: (...) Uhrazené závazky ANO, Úspěšné vymáhání Bez záznamu, Nemovitý majetek Bez záznamu – Provéřit, Zástava Bez záznamu, Movitý majetek Bez záznamu; Sdílená data Žádostí o úvěr (počet) 7, Žádost o úvěr zamítnutých (počet) 2, Žádostí o úvěr aktivních (počet) 1, Půjčky aktivních (počet) 0, Půjčky po splatnosti (počet) 0, Půjčky poskytnuté a splacené (počet) 0, Průměrná doba splácení závazku (dní) -“.*

Z tohoto dokumentu tak finanční arbitr zjistil, že Instituce měla před uzavřením Smlouvy úvěru 1 „neověřenou“ informaci o tom, že Navrhovatel má nejméně 11 (více než 10) závazků. Aby Instituce dostala své povinnosti posoudit úvěruschopnost Navrhovatele s odbornou péčí, měla mimo jiné i dále ověřovat informaci o těchto závazcích Navrhovatele a následně ji v rámci vyhodnocení úvěruschopnosti Navrhovatele zohlednit. Instituce však žádné další ověřování této ani případně dalších takto získaných informací nedoložila, když jej ani netvrdí.

Pokud jde o „majetkovou situaci“ Navrhovatele, část Výstupů z registru datovaná ke dni 29. 7. 2016 neobsahuje žádné informace, které by mohly vypovídat o příjmech (byť mimořádných) Navrhovatele, nebo o rozsahu jeho majetku. Nadto, obsah „*[n]emovitý majetek Bez záznamu – Provéřit, ... Movitý majetek Bez záznamu*“ nenasmědčuje tomu, že by Navrhovatel měl k dispozici nějaký majetek. Obsah tohoto dokumentu tak nenasmědčuje ani tomu, že by měl Navrhovatel nějaký majetek, jehož prodejem by mohl získat peněžní prostředky ke splacení svého závazku ze Smlouvy o úvěru 1.

Jelikož Instituce potvrzuje, že nad rámec Výstupů Creditinfo a Výstupů z registru nemá k dispozici žádné další dokumenty týkající se prověření úvěruschopnosti Navrhovatele, finančnímu arbitrovi není zřejmé, jakým způsobem Instituce zjistila majetek a dluhy Navrhovatele, natož jak mohla s odbornou péčí posoudit, zda Navrhovatel bude mít k dispozici dostatek peněžních prostředků ke splacení svého závazku ze Smlouvy o úvěru 1.

Nadto z registru vedeného společností Nebankovní-Registr.cz, s.r.o., IČO 01911945, se sídlem Kaprova 42/14, 110 00 Praha 1 – Staré Město (dále jen „společnost Nebankovní-Registr.cz, s.r.o.“), resp. na internetové stránce <https://www.nebankovni-registr.cz/> finanční arbitr zjistil, že společnost Nebankovní-Registr.cz, s.r.o. nabízí produkt „*Certifikát úvěruschopnosti*“. Není však zřejmé, z jakých zdrojů tento registr získává informace („*[n]ebankovní registr je unikátní nástroj, který zajišťuje komplexní zhodnocení bonity klienta kombinací externích a interních dat a to jak právnických tak fyzických osob*“), přičemž samotná společnost Nebankovní.Registr.cz deklaruje, že „*[c]ertifikát Vám pomáhá deklarovat posouzení úvěruschopnosti prostřednictvím nezávislých stran, tak jak Vám ukládá zákon*“, když dále „*[c]ertifikát Vám však nenahrazuje povinnost, realizovat vlastní interní posouzení úvěruschopnosti!*“. Instituce navíc žádný certifikát úvěruschopnosti Navrhovatele nepředložila.

Finanční arbitr nezjistil, z jakých zdrojů pochází údaje ve Výstupech z registru, tj. nezjistil, z jakých zdrojů pochází „neověřená“ informace o tom, že Navrhovatel měl v době uzavření

Smlouvy o úvěru 1 nejméně 11 dalších závazků, když Instituce ke svému tvrzení ohledně lustrace Navrhovatele v nebankovním registru žádné další podklady nepředložila.

Existenci dalších závazků Navrhovatele v době uzavření Smluv o úvěru přitom Instituce mohla jednoduše zjistit tak, že by si od Navrhovatele vyžádala výpisy z databází shromažďujících informace o bankovních a nebankovních úvěrových vztazích, tj. jako např. z bankovního registru klientských informací spravovaného společností CBCB - Czech Banking Credit Bureau, a.s., IČO 26199696, se sídlem Štětкова 1638/18, 140 00 Praha 4, z nebankovního registru klientských informací spravovaného společností CNCB - Czech Non-Banking Credit Bureau, z.s.p.o., IČO 71236384, se sídlem tamtéž, nebo z registru zájmového sdružení právnických osob SOLUS apod.

Pokud jde o námitku Instituce, že řádné posouzení úvěruschopnosti Navrhovatele před uzavřením Smluv o úvěru vyplývá z toho, že Navrhovatel své závazky z těchto smluv „*bez jakýchkoli komplikací*“ splatil, Navrhovatel splatil úvěr ze Smlouvy o úvěru 1 dne 25. 10. 2016 a ze Smlouvy o úvěru 2 dne 5. 1. 2018. Smlouvami o úvěru se však Navrhovatel zavázal splatit Instituci úvěr ze Smlouvy o úvěru 1 dne 28. 8. 2016 a úvěr ze Smlouvy o úvěru 2 dne 26. 2. 2017. Navrhovatel tak své závazky ze Smluv o úvěru splnil více než o 2, resp. o téměř 12 měsíců později, než se původně zavázal. Okamžiky splacení závazků Navrhovatele ze Smluv o úvěru tak naopak nasvědčují tomu, že Navrhovatel nebyl schopen splatit úvěry ze Smluv o úvěru v řádném termínu. To ostatně odpovídá i tvrzení Instituce o tom, že ta zavedla možnost prodloužení splatnosti úvěrů, protože si je vědoma toho, že její klienti mohou mít problém s včasným vrácením poskytnutých prostředků. Námitka Instituce, že úvěruschopnost Navrhovatele, resp. její řádné posouzení ze strany Instituce před uzavřením sporných smluv plyne ze skutečnosti, že Navrhovatel oba úvěry bez komplikací splatil, je proto lichá.

Finanční arbitr tedy nemůže dovodit, že Instituce před uzavřením Smluv o úvěru s odbornou péčí posoudila úvěruschopnost Navrhovatele.

Podle § 22 odst. 5 zákona o spotřebitelském úvěru 2010 platí, že „*[n]ení-li prokázán opak, má se za to, že věřitel povinnosti podle § 5, 7 a 9 nesplnil*“. Zákon o spotřebitelském úvěru 2010 tedy přenáší důkazní břemeno týkající se prokázání splnění povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele na věřitele, tedy v tomto případě Instituci.

Ačkoliv zákon o spotřebitelském úvěru 2016 tento přenos důkazního břemene nepřevzal, podle § 78 odst. 1 tohoto zákona platí, že „*[p]oskytovatel a zprostředkovatel při poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru pořizují dokumenty nebo jiné záznamy v rozsahu, který je nezbytný pro hodnověrné osvědčení řádného plnění jejich povinností stanovených tímto zákonem*“, přičemž podle odst. 2 písm. b) téhož ustanovení „*[p]oskytovatel při plnění povinnosti podle odstavce 1 uchovává zejména dokumenty nebo jiné záznamy týkající se posuzování úvěruschopnosti spotřebitele, včetně údajů o spotřebiteli, které poskytl do databáze podle § 88 odst. 1*“. Poskytovatel, který této povinnosti nedostojí a dokumenty svědčící o skutečnosti, že s odbornou péčí posoudil úvěruschopnost spotřebitele, po dobu stanovenou zákonem o spotřebitelském úvěru 2016 neuchová (nebo si je vůbec nenechá předložit), se vystavuje zvýšenému riziku, že v případném sporu se spotřebitelem nebude schopen prokázat splnění své zákonné povinnosti.

Finanční arbitr ze shromážděných podkladů a po jejich pečlivém právním posouzení nezjistili, že by Instituce doložila, že s odbornou péčí posoudila schopnost Navrhovatele splácet spotřebitelské úvěry poskytnuté na základě Smluv o úvěru.

Postup Instituce, která při posouzení úvěruschopnosti Navrhovatele nijak nezjišťovala výši jeho příjmů a výdajů, nemůže finanční arbitr považovat za postup splňující kritéria odborné péče poskytovatele spotřebitelského úvěru, když Instituce nesplnila povinnosti objektivně

získat všechny informace potřebné pro zhodnocení finanční situace Navrhovatele jako spotřebitele a s odbornou péčí tak posoudit, zda je schopen poskytnuté úvěry řádně splácet bez negativních zásahů do jeho majetkových a společenských poměrů.

Protože Instituce nesplnila zákonem jí uloženou povinnost posoudit před uzavřením Smluv o úvěru úvěruschopnost Navrhovatele s odbornou péčí, a poskytla tyto úvěry bez toho, aby bylo zřejmé, že je Navrhovatel bude schopen splatit, jsou Smlouva o úvěru 1 podle § 9 odst. 1 věty druhé zákona o spotřebitelském úvěru 2010 a Smlouva o úvěru 2 podle § 87 odst. 1 věty první zákona o spotřebitelském úvěru 2016 neplatné.

7.1 *Následky neposouzení úvěruschopnosti obecně*

Pokud právní jednání vykazuje znaky obsažené v ustanovení § 588 občanského zákoníku, pak se jedná o neplatnost absolutní, když *„[s]oud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému“*. K absolutní neplatnosti právního jednání je potřeba naplnit zákonné požadavky v souladu s § 588 občanského zákoníku, tedy krom rozporu se zákonem musí být kumulativně naplněna podmínka zjevného narušení veřejného pořádku.

Finanční arbitr považuje za součást veřejného pořádku mimo jiné i ochranu skupin osob, které jsou určitým způsobem zranitelné. Mezi takové skupiny osob nepochybně patří i spotřebitelé, neboť jejich postavení je obecně ve styku s profesionálním podnikatelem znevýhodněno tím, že do vztahu s podnikatelem vstupují jako neprofesionálové a jsou vůči podnikateli zpravidla hospodářsky a informačně slabší stranou, s menší dostupností právních služeb, nedostatkem profesionálních zkušeností a nemožností stanovovat si smluvní podmínky.

Pokud jde o požadavek zjevného narušení veřejného pořádku, který § 588 občanského zákoníku předpokládá, vnímá finanční arbitr důraz na zjevnost jako pravidlo, jaký závěr učinit, jsou-li objektivní pochybnosti o tom, zda určité jednání porušuje veřejný pořádek či nikoli. V případě pochybností, že k narušení veřejného pořádku došlo, by požadavek zjevnosti nebyl naplněn a byla by presumována shoda jednání s veřejným pořádkem.

Uzavřením Smlouvy o úvěru 1 došlo k narušení veřejného pořádku tím, že byl porušen § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2010. Porušení této normy bylo prokázáno a finanční arbitr proto nemá pochyb o tom, že k narušení veřejného pořádku došlo. Finanční arbitr tak považuje toto narušení veřejného pořádku za zjevné.

Smlouva o úvěru 1 je tedy absolutně neplatná podle § 588 občanského zákoníku, a to z důvodu neposouzení úvěruschopnosti Navrhovatele s odbornou péčí v rozporu s ustanovením § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2010.

Ke stejnému závěru o absolutní neplatnosti právního jednání, jaký při aplikaci § 588 občanského zákoníku ve spojení s § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2010 dovodil finanční arbitr, dospěl i Nejvyšší soud v Rozhodnutí NS 2018, když konstatoval *„[n]a podkladě uvedených zjištění odvolací soud shodně se soudem prvního stupně uzavřel, že žalobkyně jako poskytovatel úvěru nedostála odborné péče náležitě zjistit schopnost žalovaného splácet úvěr ve sjednaných splátkách, a proto je spotřebitelská smlouva, která odporuje § 580 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. z.“), neplatná; k této neplatnosti přihlédl bez návrhu (§ 588 o. z.)“*.

Co se týká neplatnosti úvěrové smlouvy v důsledku neposouzení úvěruschopnosti podle § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2016, podle § 586 odst. 1 občanského zákoníku *„[j]e-li neplatnost právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti jen tato osoba“*, přičemž dále podle odst. 2 téhož ustanovení

„[n]enamítne-li oprávněná osoba neplatnost právního jednání, považuje se právní jednání za platné“.

Podle § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2016 platí, že *„[p]oskytne-li poskytovatel spotřebiteli spotřebitelský úvěr v rozporu s § 86 odst. 1 větou druhou, je smlouva neplatná. Spotřebitel může uplatnit námitku neplatnosti v tříleté promlčecí lhůtě běžící ode dne uzavření smlouvy. Spotřebitel je povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možností“.* Jelikož se v tomto případě jedná o neplatnost relativní, zjišťoval finanční arbitr, zda Navrhovatel u Instituce uplatnil námitku neplatnosti Smlouvy o úvěru 2.

Podle Reklamace Navrhovatel namítl u Instituce neplatnost Smluv o úvěru 2, kterou uzavřeli dne 27. 1. 2017, dopisem odeslaným dne 11. 7. 2018, tedy necelých 18 měsíců od uzavření této smlouvy. Navrhovatel uplatnil námitku neplatnosti Smlouvy o úvěru 2 včas. Smlouva o úvěru 2 je tedy neplatná podle § 586 občanského zákoníku, a to pro neposouzení úvěruschopnosti Navrhovatele s odbornou péčí ve smyslu § 86 odst. 1 ve spojení s § 75 a § 87 odst. 1 větou první zákona o spotřebitelském úvěru 2016.

Absolutní neplatnost znamená neplatnost právního jednání od samého počátku a na právní jednání se hledí jako by nikdy nevzniklo.

Naproti tomu v případě relativní neplatnosti se právní jednání považuje až do okamžiku vznesení námitky neplatnosti za dočasně platné, když se po vznesení této námitky stává jednáním neplatným, přičemž námitka působí retroaktivně. Po uplatnění námitky neplatnosti se tak na toto právní jednání nahlíží tak, jako kdyby k jeho právním následkům vůbec nedošlo.

Podle § 2991 odst. 2 občanského zákoníku platí, že *„[b]ezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám“.* Podle § 2993 občanského zákoníku *„[p]lnila-li strana, aniž tu byl platný závazek, má právo na vrácení toho, co plnila. Plnily-li obě strany, může každá ze stran požadovat, aby jí druhá strana vydala, co získala; právo druhé strany namítnout vzájemné plnění tím není dotčeno. To platí i v případě, byl-li závazek zrušen“.*

7.2 Následky neposouzení úvěruschopnosti Navrhovatele

S ohledem na neplatnost Smlouvy o úvěru 1 je vzájemné plnění, které si Instituce a Navrhovatel na základě této smlouvy poskytli, plněním z neplatného právního jednání. V případě Smlouvy o úvěru 2 je pak v důsledku neplatnosti této smlouvy vzájemné plnění stran z této smlouvy plněním z právního důvodu, který odpadl. Všechna tato plnění tedy jsou bezdůvodným obohacením ve smyslu § 2291 odst. 2 občanského zákoníku, které si jsou smluvní strany povinny podle § 2993 téhož zákona vzájemně vydat.

Co se týče vzájemných plnění z neplatné smlouvy Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 30. 4. 2009, sp. zn. 23 Cdo 3008/2007, dovodil, že *„byla-li obě plnění, která si účastníci neplatné smlouvy navzájem poskytli, peněžitá, provede soud vzájemné zúčtování obou neoprávněných majetkových prospěchů (v dnešní terminologii bezdůvodného obohacení) a k takovému postupu není třeba ani vzájemné žaloby ani projevu směřujícího k započtení. Jestliže tedy jde o vrácení vzájemných peněžitých plnění z neplatné smlouvy, je třeba po vzájemném zúčtování těchto plnění uložit plnění rozdílu jednomu z účastníků“.* Tento závěr pak Nejvyšší soud odůvodnil v rozhodnutí ze dne 27. 4. 2016, sp. zn. 33 Cdo 23/2016, tak, že úprava povinnosti smluvních stran vzájemně si vydat bezdůvodné obohacení z neplatné nebo zrušené smlouvy *„zakotvuje vzájemnou vázanost práv a povinností účastníků neplatné nebo zrušené smlouvy; nárok každé ze smluvních stran na vrácení plnění, které poskytla, je nárokem ze zákona podmíněným její povinností vrátit to, co podle*

smlouvy přijala, druhé smluvní straně. Protože práva a povinnosti každého z účastníků neplatné nebo zrušené smlouvy jsou vzájemně podmíněny, platí, že uplatnění a uspokojení práva jedné ze stran na vrácení plnění z takové smlouvy je vázáno na uspokojení obdobného práva druhé smluvní strany; jinak řečeno, povinnost jednoho subjektu plnit (vrátit přijaté plnění) je vázána na tutéž povinnost subjektu druhého. Vrácení plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy je každá její strana oprávněna požadovat po druhé smluvní straně jen tehdy, jestliže již sama vrátila nebo současně s uplatněním svého práva vrací či nabídne vrácení všeho, co sama podle této smlouvy přijala“.

Navrhovatel na základě neplatných Smluv o úvěru od Instituce obdržel 7.500 Kč a 7.000 Kč, o které se bezdůvodně obohatil a které má povinnost Instituci vydat. Naproti tomu Instituce na základě neplatných Smluv o úvěru od Navrhovatele přijala celkem 14.400 Kč a 26.880 Kč, o které se bezdůvodně obohatila a které má povinnost Navrhovateli vydat. Finanční arbitr provedl zúčtování vzájemných nároků smluvních stran z neplatných Smluv o úvěru.

Finanční arbitr zúčtoval, co si Navrhovatel a Instituce vzájemně poskytli ze Smlouvy o úvěru 1, tedy že Navrhovatel zaplatil Instituci 14.400 Kč a Instituce Navrhovateli poskytla 7.500 Kč. Bezdůvodné obohacení na straně Instituce je vyšší než bezdůvodné obohacení Navrhovatele, a proto je Instituce Navrhovateli povinna zaplatit 6.900 Kč (14.400 Kč mínus 7.500 Kč).

Finanční arbitr zúčtoval, co si Navrhovatel a Instituce vzájemně poskytli ze Smlouvy o úvěru 2, tedy že Navrhovatel zaplatil Instituci 26.880 Kč a Instituce Navrhovateli poskytla 7.000 Kč. I v tomto případě je bezdůvodné obohacení na straně Instituce vyšší než bezdůvodné obohacení Navrhovatele, a proto je Instituce povinna zaplatit Navrhovateli 19.880 Kč (26.880 Kč mínus 7.000 Kč).

Instituce je tedy povinna zaplatit Navrhovateli částku 26.780 Kč (6.900 Kč plus 19.880 Kč).

Protože jsou v důsledku porušení povinnosti Instituce podle § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru 2010 a podle § 86 odst. 1 ve spojení s § 75 zákona o spotřebitelském úvěru 2016 Smlouvy o úvěru neplatné, finanční arbitr neposuzoval pro nadbytečnost další nároky Navrhovatele z těchto smluv (tj. zda jsou neplatná ujednání Smlouvy o úvěru 1 o výši úroku z úvěru a o dalších platbách na úvěr v důsledku porušení informační povinnosti Instituce, případně zda jsou neplatná ujednání o smluvních odměnách a poplatcích sjednaných ve Smlouvách o úvěru pro jejich zjevnou nepřiměřenost), protože i v případě, že by finanční arbitr posoudil tyto námitky jako oprávněné, nemohl by Navrhovateli přiznat více, než při určení neplatnosti celých Smluv o úvěru.

8 K výroku nálezu

Finanční arbitr na základě shromážděných podkladů a po jejich pečlivém právním posouzení dovodil, že Instituce schopnost Navrhovatele splácet úvěry s odbornou péčí neposoudila, tedy, že v rozporu se zákonem uzavřela s Navrhovatelem Smlouvy o úvěru, a následně Navrhovateli poskytla na základě těchto smluv spotřebitelské úvěry, aniž by bylo zřejmé, zda Navrhovatel bude schopen úvěry řádně, resp. bez větších problémů a omezení splatit.

Smlouva o úvěru 1 je tedy pro neposouzení schopnosti Navrhovatele splácet úvěr s odbornou péčí od samého počátku neplatná. I Smlouva o úvěru 2, jelikož se Navrhovatel dovolal její neplatnosti včas, je pro neposouzení úvěruschopnosti Navrhovatele neplatná.

Navrhovatel a Instituce jsou povinni vzájemně si vydat bezdůvodné obohacení, které na základě neplatných Smluv o úvěru získali. Po zúčtování vzájemných plnění finanční arbitr zjistil, že bezdůvodné obohacení ze Smluv o úvěru na straně Instituce převyšuje bezdůvodné obohacení na straně Navrhovatele a Instituce má povinnost tento rozdíl Navrhovateli vydat. Finanční arbitr proto rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku I. tohoto nálezu.

Finanční arbitr nezjistil, že by Navrhovateli svědčil právní zájem na určení neplatnosti Smluv o úvěru, když závazky z těchto smluv tak, jak si je Navrhovatel a Instituce sjednaly, zanikly splněním, finanční arbitr rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku II. tohoto nálezu.

Protože finanční arbitr v nálezu vyhověl návrhu Navrhovatele, musí uložit Instituci ve výroku III. tohoto nálezu podle § 17a zákona o finančním arbitrovi sankci ve výši 15.000 Kč, protože 10 % z částky, kterou je Instituce podle výroku I. tohoto nálezu povinná zaplatit Navrhovateli, je nižší částkou než 15.000 Kč. Sankce je příjmem státního rozpočtu a Instituce je povinná ji zaplatit ve lhůtě a způsobem uvedeným ve výroku III. tohoto nálezu.

Na základě všech výše uvedených skutečností rozhodl finanční arbitr tak, jak je uvedeno ve výrocích tohoto nálezu.

Poučení:

Proti tomuto nálezu lze podle § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi do 15 dnů od jeho doručení podat písemně odůvodněné námitky k finančnímu arbitrovi. Práva podat námitky se lze vzdát. Včas podané námitky mají odkladný účinek.

Podle § 17 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi, nález, který již nelze napadnout námitkami, je v právní moci.

Mgr. Monika Nedelková
finanční arbitr

Doručuje se
Navrhovatel – datová schránka zástupce erhqq8s
Instituce – datová schránka zástupce s5daij6